

UDK: [372.8:78(480)]

Malika XUDAYBERGENOVA,

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti tayanch doktoranti

E-mail: maaliikhudaibergenova@mail.ru

O'zbekiston-Finlyandiya pedagogika instituti professori, p.f.d I.Qudratov taqrizi asosida

FINLAND'S EXPERIENCE IN THE FIELD OF MUSIC EDUCATION: AN ANALYSIS OF PEDAGOGICAL APPROACHES

Annotation

In the Finnish educational model, student-centeredness, creative approaches, game-based teaching, and high standards for teacher qualifications are highly developed. This article analyzes the fundamental principles of the Finnish music education system, its pedagogical approaches, and advanced practices in fostering musical literacy through these methods.

Key words: Finland, music education, musical literacy, pedagogical model, student-centeredness, creativity, methodology.

ОПЫТ ФИНЛЯНДИИ В СФЕРЕ МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: АНАЛИЗ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ

Аннотация

В финской модели образования высоко развиты требования к ориентированности на учащегося, творческому подходу, обучению через игру и квалификации преподавателей. В данной статье анализируются основные принципы и педагогические подходы системы музыкального образования Финляндии, а также передовой опыт формирования музыкальной грамотности с их помощью.

Ключевые слова: Финляндия, музыкальное образование, музыкальная грамотность, педагогическая модель, ориентированность на ученика, творчество, методика.

MUSIQA TA'LIMI SOHASIDA FINLYANDIYA TAJRIBASI: PEDAGOGIK YONDASHUVLARNING TAHLILI

Annotatsiya

Fin ta'lim modelida o'quvchi markazlilik, ijodiy yondashuv, o'yin asosida o'qitish va ustozlar malakasiga bo'lgan talablar yuqori darajada rivojlangan. Ushbu maqolada Finlyandiya musiqa ta'limi tizimining asosiy tamoyillari, pedagogik yondashuvlari va ular orqali musiqiy savodxonlikni shakllantirishdagi ilg'or tajribalar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Finlyandiya, musiqa ta'limi, musiqa savodxonligi, pedagogik model, o'quvchi markazlilik, ijodkorlik, metodika.

Kirish. Bugungi globallashuv va texnologik rivojlanish sharoitida san'at va musiqa ta'limining jamiyatda tutgan o'rni qayta baholanmoqda. Ilg'or davlatlarda, xususan Finlyandiya musiqa ta'limi nafaqat madaniy, balki intellektual rivojlanish vositasi sifatida qaralmoqda. Fin ta'lim tizimi, o'zining demokratik, o'quvchi markazli va ijodkorlikni rivojlantiruvchi yondashuvi bilan jahon miqyosida e'tirof etilgan.

Ushbu maqola doirasida, Finlyandiya tajribasi asosida O'zbekiston umumiy o'rta ta'lim maktablarida musiqa savodxonligini oshirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar o'rganilmoqda. Shu bois maqolada Finlyandiya tajribasini tahlil qilish orqali samarali jihatlarni ajratib olish va mahalliy sharoitga moslashtirish masalalari ko'rib chiqiladi.

Xo'sh, Finlyandiya ta'lim tizimi haqida qanday ma'lumotlarga egamiz? Biz asosan Finlyandiya ta'lim tizimi deganda, albatta PISA[1] (inglizcha — Programme for International Student Assessment) — turli davlatlarda 15 yoshli o'quvchilarning savodxonligini (o'qish, matematika, tabiiy fanlar) hamda bilimlarini amaliyotda qo'llash qobiliyatini baholovchi dasturi ko'z oldimizga keladi. Finlar ushbu xalqaro dasturda bir necha yillardan buyon peshqadamdir. Bundan tashqari Finlyandiya ta'lim tizimida musiqa darslariga e'tibor kuchli. Sababi finlar aniq fanlarni o'zlashtirishda musiqaning roli katta ekanligini allaqachon tan olishgan.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Xususan, so'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqa odamlarga ko'p jihatdan ta'sir qiladi va kundalik hayotga sezilarli ta'sir ko'rsatadi (Mitchell 2012; Saarikallio 2011).[2] Musiqa hissiy ta'sirga ega, diqqatni jamlash va dam olishga yordam beradi

hamda ijtimoiy yaqinlikni yaratadi (Hairo-Lax va Muukkonen 2013). Juvonen (2009) maktablarda musiqani o'qitishning qanday amalga oshirilishiga qarab, barcha uchun mazmunli va qiziqarli mazmun taklif etuvchi ko'p qirrali fan sifatida ko'radi. Bundan tashqari, Xayro-Laks va Muukkonen (2013) o'rta maktab yoshidagi o'quvchilar uchun musiqani ko'p jihatdan boyitadigan tajriba sifatida baholaydilar. Masalan, musiqa hissiy holatlarni nazorat qilishga va umuman olganda, ayniqsa o'smirlik davrida his-tuyg'ularni ozod qilishga yordam beradi (Saarikallio 2007, 17-18, 37-38). Shu sababli, u maktablardagi yoshlar uchun ham muhim vosita bo'lishi mumkin (masalan, Hairo-Lax va Muukkonen 2013; Juvonen, Lehtonen, Ruismäki 2016; Numminen 2005, 57-60; Honkonen 2018 ga qarang).

Tadqiqot metodologiyasi. Finlyandiya ta'lim tizimi quyidagi asosiy prinsiplarga tayangan:

Barchaga teng imkoniyatlar: ijtimoiy maqomidan qat'i nazar, barcha bolalar sifatli ta'lim oladi.

Ustozlarning nufuzi: Finlandiyada ustozlik kasbi eng obro'li kasblardan biri hisoblanadi. O'qituvchilar ilmiy darajali mutaxassislar bo'lib, pedagogik erkinlikka ega.

Moslashuvchan dasturlar: Har bir maktab o'zining lokal ehtiyojlariga mos dastur ishlab chiqish huquqiga ega.

O'quvchi markazlilik: ta'lim jarayoni o'quvchining shaxsiy ehtiyojlari va qiziqishlariga yo'naltirilgan.

Tahlil va natijalar (Analysis and results).

Finlyandiya musiqa ta'limi tizimi san'atni har bir bola uchun ochiq va foydali qiluvchi modelga ega. Quyidagi jihatlar diqqatga sazovor:

Ijodiy yondashuv: Fin o'qituvchilari bolalarga nota o'qishni o'rgatishdan avval, ularni musiqani "tuyish"ga, eshitish, takrorlash, ijod qilishga undaydi.

Metodik yondashuvlar: Orff Schulwerk, Dalcroze eurhythmics va Kodály metodlari Fin musiqa ta'limida keng qo'llaniladi. Bu usullar orqali o'quvchilarda ritm, harakat va eshitish asosida musiqiy bilimlar shakllanadi.

Kompozitsiya huquqi: Finlandiyada "Har bir bolada kompozitsiya qilish huquqi bor" degan pedagogik tamoyil mavjud. Bu orqali ijodiy fikrlash, o'z ifodasini topish kabi ko'nikmalar shakllantiriladi.

Guruhda ishlash: sinf ichida hamkorlikda musiqiy loyihalar tayyorlash, musobaqalar va improvizatsiyalar o'tkaziladi.

Fin ta'lim tizimida musiqa savodxonligiga kompleks yondashiladi. Unda:

Solfedjio, nota o'qish, xonandalik, ritmik mashqlar bir butun sifatida qaraladi.

Vizual va audial yondashuvlar sintez qilinadi. Masalan, musiqa chizmalari, ranglar orqali notalarni anglash.

Raqamli texnologiyalar: musiqiy ilovalar, kompyuter dasturlari yordamida o'quvchilar o'z bilimlarini mustahkamlashadi.

Ammo shu bilan birgalikda bugungi Finlandiya musiqa ta'lim tizimida ham o'ziga yarasha muammo va kamchiliklar mavjud. Xususan "Finlyandiya umumta'lim maktablarida musiqa ta'limi uchun eng katta imkoniyat boshlang'ich maktabda, ya'ni dastlabki olti sinfda mavjud, chunki bu davrdan keyin musiqa darslari miqdori kamayadi. Shubhasiz, keng qamrovli pedagogik va musiqiy ko'nikmalarsiz asosiy o'quv dasturida belgilangan mazmunni o'qitish imkonsizdir. Musiqani to'g'ri o'qitishni xohlaydigan

har qanday finlyandiyalik sinf o'qituvchisi ham mohir pedagog, ham musiqachi bo'lishi shart". (Tereska, 2003; Vesioja, 2006 tadqiqotlari ham buni tasdiqlaydi). "Ko'pchilik fin talaba-o'qituvchilari musiqani faqat maktabda o'rganishgan. Ularning aksariyati birorta ham musiqa asbobini chala olmaydi va qo'shiq aytishdan cho'chiydi. O'qituvchilik tayyorgarligiga qabul qilish imtihonlari nomzodlarning musiqa qobiliyatlarini hech qanday tarzda tekshirmaydi. Finlyandiya universitetlarida musiqa ta'limining hajmi va sifati turlicha. Bu jihatdan Joensuu universiteti o'qituvchilarni tayyorlash bo'yicha tipik misol hisoblanadi. Joensuu'dagi sinf o'qituvchiligi ta'limi dasturida faqat 5 kredit (45 daqiqadan 80 ta dars) majburiy musiqa va musiqa ta'limi fanlarini hamda ba'zi tanlov fanlarini o'z ichiga oladi. Majburiy o'quv dasturiga o'n ikkita 45 daqiqalik pianino darslari kiritilgan". (Mikko Anttila, Kurybos erdvės 07:8-14.)

Xulosa va takliflar.

Finlyandiya tajribasi shuni ko'rsatadiki, musiqa ta'limini samarali tashkil etish uchun:

O'quv dasturlarini moslashtirish va ijodiy metodlarni joriy etish kerak;

O'qituvchilarning metodik va texnologik tayyorgarligini oshirish muhim;

Har bir bola uchun musiqiy ifoda imkoniyatini yaratish zarur.

O'zbekiston ta'lim tizimida ushbu yondashuvlar bosqichma-bosqich joriy etilsa, bu nafaqat musiqa fanining o'zlashtirilishini, balki bolalarning umumiy estetik, madaniy va ijodiy salohiyatini rivojlantiradi. O'zbekiston musiqa ta'lim tizimining Finlyandiya musiqa ta'lim tizimidan farqlarini qisqacha ushbu jadvalda ko'rishimiz mumkin:

Aspekt	O'zbekiston	Finlyandiya
Ta'lim yondashuvi	Markazlashgan, nazariy asoslangan	Moslashuvchan, o'quvchiga yo'naltirilgan
Ijro va yaratuvchanlik	Kamroq rivojlangan	Keng rivojlangan, ijodiy imkoniyatlar ko'p
Infratuzilma	Cheklangan (asbob va texnologiya yetishmaydi)	Yuqori darajada, zamonaviy texnologiyalar bilan boyitilgan
O'qituvchi roli	Bilim beruvchi	Yo'lboshchi va ilhomlantiruvchi mentor
Texnologiya qo'llanilishi	Juda kam	Faol qo'llaniladi (dasturlar, studiyalar)
Fanlararo integratsiya	Kam uchraydi	Keng tarqalgan, boshqa fanlar bilan bog'liq

ADABIYOTLAR

- OECD (2019). Education Policy Outlook: Finland.
- Anttila, M.(2007). Challenges for Music Studies in Class Teacher Education in Finland. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=127041>
- Väkevä, L., & Westerlund, H. (2007). The "method" of democracy in music education. Action, Criticism, and Theory for Music Education, 6(4), 96–108. Finnish National Agency for Education (2016). Core Curriculum for Basic Education.
- Malika Xudaybergenova O'zbekiston ta'lim tizimida musiqa o'qitishning shakllanish bosqichlari va tavsifi. 2024/10/15. News of the NUUZ [PDF]journalsnuu.uz
- Malika Xudaybergenova O'zbekistonda musiqa savodxonligi darslari samaradorligini oshirishda Finlyandiya tajribasidan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari. 2024/12/20 Nordic_Press.